

Nr 216.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anordnande under år 1932 av en allmän jordbruksräkning; given Stockholms slott den 16 mars 1932.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars 1932.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet von Stockenström:

Sedan riksdagen för vart och ett av åren 1921 och 1922 anvisat ett extra reservationsanslag av 70,000 kronor för anordnande av en jordbruksräkning samt statistiska centralbyrå och lantbruksstyrelsen i skrivelse den 8 december 1924 inkommit med förslag till jordbruksstatistikens ordnande, föreslog Kungl. Maj:t i proposition den 13 mars 1925, nr 125, riksdagen medgiva, att för anordnande under 1925 av en allmän jordbruksräkning

erforderligt belopp av förenämnda för ändamålet anvisade medel måtte tagas i anspråk. I enlighet med vad riksdagen i skrivelse den 27 maj 1925, nr 251, anmälde vann nämnda proposition icke riksdagens bifall, men anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t ville med beaktande av vad som anförts i jordbruksutskottets, av riksdagen godkända utlåtande nr 56 taga i förnyat övervägande frågan rörande jordbruksstatistikens ordnande samt för riksdagen framlägga det förslag, som därav kunde föränledas.

Efter det i anledning av riksdagens sålunda gjorda anhållan utredning i ämnet verkstälts, föreslog Kungl. Maj:t i proposition den 4 mars 1927, nr 216, riksdagen medgiva, att för anordnande under år 1927, i huvudsaklig överensstämmelse med vad föredragande departementschefen i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet föreslagit, av en allmän jordbruksräkning finge tagas i anspråk erforderligt belopp av förberörda av riksdagen för ändamålet anvisade anslagsmedel.

Enligt förslaget — vilket närmast grundade sig på ett av statistiska centralbyrån efter samråd med 1924 års skatteberedning i skrivelse den 5 februari 1927 avgivet förslag — skulle de för jordbruksstatistiken grundläggande uppgifterna, huvudsakligen angående ägovidden och dess fördelning, åkerarealens användning för odling av olika växtslag samt antalet kreatur, insamlas genom allmänna, vart femte år företagna jordbruksräkningar, vilka skulle äga rum i samband med de allmänna fastighetstaxeringarna och grunda sig på vid sagda taxeringar avgivna deklamationer (allmänna jordbruksräkningar).

I fråga om planen för jordbruksräkningarnas genomförande innebar förslaget, att samtliga erforderliga uppgifter skulle insamlas å de allmänna fastighetsdeklarationerna. En första bearbetning av det sålunda insamlade materialet skulle vidtagas av beredningsnämndernas ordförande, som enligt det 1927 års riksdag i proposition nr 210 underställde förslaget till taxeringsförordning — vilken proposition i förevarande avseende godkändes av riksdagen — skulle åligga att för varje kommun, så vitt angår jordbruksfastighet, upprätta en sammanfattande översikt över ägoslagens areal och åsatta taxeringsvärden. Genom denna anordning komme jordbruksstatistiken icke endast att utan särskilda åtgärder motaga de erforderliga uppgifterna i nämnda avseende utan därjämte att utan mera nämnvärda kostnader erhålla detta material bearbetat och sammanställt. Då det emellertid torde bliva av behovet påkallat, att organ funnes, som kunde bistå de uppgiftsskyldiga med råd och anvisningar vid blankettens ifyllande, och det vidare icke torde vara att påräkna, att taxeringsmyndigheterna skulle infordra sådana fastighetsdeklamationer, som icke ansåges erforderliga för själva taxeringsarbetet, eller granska och komplettera de avgivna deklamationerna i avseende på de speciellt för jordbruksstatistiken avsedda uppgifterna, skulle dessa åligganden tillkomma å landet hushållningssällskapen genom deras underordnade organ eller annorledes samt i Stockholm fullgöras av överståthållarämbetet och i annan stad av vederbörande magistrat eller stadsstyrelse. **Ordförandes** i beredningsnämnd förberörda åliggande med avseende å sammandragen över ägoslagens areal och taxeringsvärden skulle i senare

fallet ankomma å ordförande i fastighetstaxeringsnämnd. Där hushållningssällskapens organ icke lyckades på frivillighetens väg erhålla erforderliga uppgifter, skulle vederbörande sällskap tillkomma att om förhållandet göra anmälan hos länsstyrelsen, som skulle äga förelägga den försumlige vid äventyr av vite att fullgöra sin uppgiftsskyldighet. Samtliga för den allmänna fastighetstaxeringen och för jordbruksräkningen avgivna deklarationer med tillhörande uppgifter skulle, sedan desamma först utnyttjats för taxeringsarbetet, därefter i länen senast den 15 juli och i Stockholm senast den 15 november av länsstyrelserna respektive överståthållarämbetet översändas till statistiska centralbyrån för den statistiska bearbetningen av uppgifterna för jordbruksräkningen.

Såsom bidrag till hushållningssällskapen för det arbete, som jordbruksräkningen komme att medföra för sällskapen och deras organ, ansågs statsbidrag böra lämnas till belopp av 25,000 kronor, att av Kungl. Maj:t mellan sällskapen fördelas enligt av statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen upprättat förslag.

Kungl. Maj:ts förslag bifölls av riksdagen (R. skr. nr 290), varefter den 27 juni 1927 utfärdades förordning (nr 313) om allmän jordbruksräkning samma år.

Såsom redan nämnts äro allmänna jordbruksräkningar avsedda att hållas i samband med de vart femte år återkommande fastighetstaxeringarna. Då enligt bestämmelserna i gällande taxeringsförordning (nr 379/1928) ny allmän fastighetstaxering skall äga rum år 1933, varvid de för taxeringsarbetet erforderliga fastighetsdeklarationerna skola avlämnas senast den 15 september 1932, hava *statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen* i gemensam skrivelse den 19 februari 1932 gjort framställning rörande frågan om planläggningen av en jordbruksräkning instundande höst.

Inledningsvis hava ämbetsverken därvid lämnat i huvudsak följande översikt rörande den under 1927 verkställda jordbruksräkningen.

Enligt förordningen nr 313/1927 skulle de avgivna fastighetsdeklarationerna av länsstyrelserna insändas till statistiska centralbyrån senast den 15 juli 1928. En mindre del av materialet hade emellertid kommit centralbyrån tillhanda redan under våren samma år, då den statistiska bearbetningen kunde taga sin början i mindre utsträckning. I sin största omfattning hade arbetet pågått under augusti 1928—mars 1929 med en personal av i genomsnitt 40 personer. Den slutliga redogörelsen för räkningen hade framlagts för Kungl. Maj:t den 21 februari 1930.

Av det å riksstaterna för åren 1921 och 1922 för ändamålet anslagna beloppet, inalles 140,000 kronor, hade för genomförande av 1927 års jordbruksräkning åtgått ett belopp av sammanlagt 126,833 kronor 32 öre, på följande sätt fördelat elter utgifternas ändamål: löner 81,635 kronor 47 öre, anskaffning av räknekort och hyra för räknemaskiner 15,122 kronor 52 öre, hyra för lokal 5,075 kronor 33 öre samt ersättning till hushållningssällskapen 25,000 kronor. Av samma anslag hade därjämte bestritts de till ett belopp av 4,611 kronor uppgående kostnaderna för en av statistiska centralbyrån enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande i brev den 31 december 1929 företagen kontrollundersökning av resultaten från 1927 års jordbruksräkning. Utöver nu angivna kostnader för räkningen hade bestritts utgifterna för

personalens dyrtidstillägg, 14,008 kronor, samt för tryckning av redogörelsen, 9,845 kronor 56 öre, ävensom för allmänna expenser av de för respektive ändamål å sjunde huvudtiteln beviljade anslag.

I avseende å planläggningen av 1932 års jordbruksräkning hava ämbetsverken härefter anfört i huvudsak följande.

Den för 1927 års allmänna jordbruksräkning tillämpade planen hade visat sig i stort sett lämplig, och resultaten av räkningen torde kunna betecknas som i det väsentliga tillförlitliga. För utrönande av tillförlitligheten av de vid räkningen erhållna uppgifterna om ägoslagens och i främsta rummet åkerns areal hade av statistiska centralbyrån verkställts en särskild kontrollundersökning, vid vilken inom ett antal socknar, där överensstämmelsen med äldre uppgifter vore mindre god, arealen för varje särskild jordbruksfastighet med undantag för de allra minsta kontrollerades. Om vid jordbruksräkningen mera betydande fel i arealredovisningen förekommit, borde därför sådana fel framför allt framträtt inom de kontrollerade socknarna. Den verkställda kontrollundersökningen hade givit vid handen, att visserligen de vid fastighetstaxeringen och jordbruksräkningen använda arealuppgifterna stundom varit något för låga, men att de dock till övervägande del visat sig ganska riktiga. Den slutsatsen syntes därför kunna dragas, att de nämnda arealuppgifterna vore i stort sett tillfredsställande. Ämbetsverken hade därför ansett sig böra utgå ifrån att den kommande räkningen borde i sina huvuddrag anordnas på samma sätt som den närmast föregående. Detta innebure, att uppgifterna för jordbruksräkningen skulle insamlas samtidigt och på samma blankett som uppgifterna för fastighetstaxeringen, att materialet först skulle användas för taxeringsarbetet och att den statistiska bearbetningen av detsamma skulle taga sin början först sedan nämnda taxeringsarbete ute i länen avslutats under sommaren 1933.

På en punkt syntes det emellertid önskligt, att organisationen av jordbruksräkningen för erhållande av ett lättare resultat stärktes och gjordes mera effektiv. Det gällde det betydelsefulla arbete, som vid förra räkningen påvilade hushållningssällskapens lokala organ ute i orterna och som bestode i att biträda de uppgiftspliktiga med råd och anvisningar vid deklARATIONERNAS upprättande, att granska de för jordbruksfastigheter avgivna deklARATIONERNA samt, då dessa vore ofullständiga, från de uppgiftsskyldiga införskaffa kompletterande uppgifter och slutligen, om deklARATION HELT OCH HÅLLET saknades, från de uppgiftsskyldiga eller på annat sätt söka erhålla de för jordbruksräkningen erforderliga uppgifterna. För materialets fullständighet och tillförlitlighet vore denna del av arbetet av mycket stor betydelse. Vid 1927 års räkning hade det emellertid visat sig, att det av de lokala organen utförda arbetet varit i betydlig grad ojämnt, varigenom för vissa delar av landet en stor del av det granskningsarbete, som med större fördel kunnat utföras på orten, i stället kommit att belasta statistiska centralbyrån.

Sedan hushållningssällskapens år 1923 genomförda nya organisation numera vunnit ökad fasthet, torde man kunna påräkna ett mera effektivt arbete från sällskapens lokala organ. För att väcka dessa organs intresse och sprida närmare upplysning om det arbete, som behövde utföras vid materialets insamling och granskning, torde det därjämte vara lämpligt, att i god tid före den kommande räkningen en detaljerad instruktion utfärdades av statistiska centralbyrån till ledning för de lokala organen samt

att sällskapens sekreterare och konsulenter beredd tillfälle att under sommarens lopp personligen lämna ytterligare anvisningar. Under alla förhållanden torde man dock icke kunna beräkna, att dessa helt frivilliga krafter överallt skulle vara villiga att mot en helt obetydlig ersättning utföra ett stundom ganska avsevärt arbete. Med hänsyn härtill skulle det otvivelaktigt vara till fördel, om sällskapen ålades att, sedan fastighetsdeklarationerna inkommit till länsstyrelserna, verkställa en eftergranskning av materialet för vinnande av komplettering och rättelse i erforderliga fall. En dylik granskning ute i länen, som lämpligen kunde anförtros åt sällskapens sekreterare, kunde göras med mindre besvär och borde kunna lämna ett bättre resultat, än om samma arbete helt förlades till statistiska centralbyrån, då nämnda sekreterare givetvis hade lättare än ämbetsverket att komma i direkt förbindelse med sockenavdelningarna och de uppgiftsskyldiga för att genom dem erhålla erforderliga rättelser. Då det emellertid torde vara otänkbart, att varje sällskaps sekreterare vid sidan av sina ordinarie arbetsuppgifter personligen skulle kunna genomgå det omfattande uppgiftsmaterialet för respektive område, torde det, för att granskningen i allt fall skulle bli så vitt möjligt effektiv och göra den avsedda nyttan, bli nödvändigt, att han sattes i tillfälle att mot ersättning anlita särskild hjälp, för vilket ändamål någon förhöjning torde bli nödvändig av den till hushållningssällskapen utgående ersättningen. Ämbetsverken hade ansett, att härför skulle erfordras ett belopp av i genomsnitt 500 kronor för varje hushållningssällskap, varigenom hela den ifrågavarande ersättningen skulle komma att höjas från 25,000 till 38,000 kronor.

I övrigt hade ämbetsverken inga ändringar att föreslå beträffande organisationen för insamling, granskning och bearbetning av det för jordbruksräkningen avsedda materialet.

Även de vid föregående allmänna fastighetstaxering och jordbruksräkning fastställda formulären till fastighetsdeklaration torde, ur statistisk synpunkt, lämpligen böra bibehållas i huvudsak oförändrade. Med hänsyn till att den nu pågående företagsräkningen icke omfattade de rena jordbruksföretagen, ville ämbetsverken dock ifrågasätta, huruvida icke ett försök borde göras att i fastighetsdeklarationen intaga uppgifter angående den vid jordbruket fast anställda personalen, med fördelning på män och kvinnor samt på lejd arbetskraft och hemmavarande barn och andra släktingar, som regelbundet arbetade i det egna jordbruket. Därjämte skulle det otvivelaktigt vara av intresse att erhålla uppgifter om storleken av den areal, som användes för odling under glas av trädgårdsväxter. Då antalet personer, som dreve dylik odling, vore jämförelsevis begränsat, torde det icke behöva möta några större svårigheter att erhålla ifrågavarande uppgifter.

Vad beträffade kostnaderna för jordbruksräkningens utförande, torde, förutom den i det föregående ifrågasatta höjningen av ersättningen till hushållningssällskapen med 13,000 kronor, någon höjning böra beräknas även av bearbetningskostnaderna, med hänsyn till den ifrågasatta utvidgningen av deklaraionsformuläret. Sistnämnda höjning torde dock icke behöva överstiga 2,000 kronor. En utgiftspost, som under nuvarande förhållanden vore svår att i förväg beräkna, vore kostnaderna för anskaffning av räknkort och hyra för räknemaskiner, då de betalades i dollars. Med nu gällande kurs skulle de vid föregående räkning för sistnämnda ändamål utgående kostnaderna behöva höjas med omkring 40 procent, eller

från 15,000 till 21,000 kronor. De totala kostnaderna för den förestående jordbruksräkningen kunde därefter preliminärt beräknas på följande sätt:

Löner	kronor	84,000
Maskiner och räknekort	»	21,000
Hyra för lokal	»	6,000
Ersättning till hushållningssällskapen	»	38,000

Summa kronor 149,000.

Härtill komme kostnaderna för dyrtidstillägg, 10,000 kronor, och tryckning, 10,000 kronor, vilka liksom kostnaderna för allmänna expenser vid föregående räkning torde bestridas av vederbörande anslag under sjunde huvudtiteln. Då några medel icke komme att behöva utbetalas förrän efter den 1 juli 1933, krävdes icke för ändamålet något anslag för budgetåret 1932/1933, utan förbehölle sig statistiska centralbyrån att framdeles få inkomma med närmare framställning härom i samband med frågan om ämbetsverkets övriga riksdagspetita för budgetåret 1933/1934.

Ämbetsverken hava hemställt, att Kungl. Maj:t måtte utverka riksdagens medgivande, att en allmän jordbruksräkning, i huvudsaklig överensstämmelse med vad ämbetsverken anfört, måtte under år 1932 anordnas i anslutning till den allmänna fastighetstaxering, som skall äga rum år 1933.

Departements-
chefen.

Såsom förut erinrats, förutsattes i propositionen till 1927 års riksdag om anordnande av en allmän jordbruksräkning samma år, att dylika räkningar skulle återupprepas vart femte år i samband med de allmänna fastighetstaxeringarna. Då ny allmän fastighetstaxering skall äga rum år 1933, varvid deklARATIONERNA skola avlämnas senast den 15 september 1932, torde ställning nu böra tagas till frågan om planläggningen av 1932 års jordbruksräkning. Det förslag, som i angivna avseende framlagts av statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen, ansluter sig i allt väsentligt till grunderna för 1927 års räkning. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen föreslås allenast vissa smärre ändringar, nämligen beträffande granskningen i orterna av avlämnade deklARATIONER samt i avseende å deklARATIONSFÖRMULÄRENS uppgifter.

Mot anordnande innevarande år av en ny allmän jordbruksräkning i enlighet med det sålunda framlagda förslaget har jag intet att erinra. Någon anledning synes mig nämligen icke föreligga att frångå den vid 1927 års riksdag godtagna planen, att dylika räkningar skola i samband med de allmänna fastighetstaxeringarna återupprepas vart femte år. De uppgifter angående vårt jordbruk, som inhämtas genom jordbruksräkningarna, torde vara av det stora och allmänna intresse, att de för räkningarnas verkställande och uppgifternas bearbetning erforderliga kostnaderna äro fullt försvarliga.

Vad angår de nya uppgifter, som enligt förslaget skola infordras för jordbruksräkningen, torde definitiv ståndpunkt till denna detalj böra

tagas först i samband med fastställandet av formulären för den allmänna fastighetsdeklarationen.

Kostnaderna för jordbruksräkningen hava — fränsett utgifterna för dyrtidstillägg, tryckning och allmänna expenser — uppskattats till 149,000 kronor. Då emellertid utanordning av medelsbeloppet icke kommer att äga rum förrän under budgetåret 1933/1934, erfordras icke någon anslagsanvisning för ändamålet å riksstaten för nästkommande budgetår; utan torde nu allenast böra inhämtas riksdagens medgivande till anordnande under hösten 1932 av en ny allmän jordbruksräkning.

Jag hemställer fördenskull, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att en allmän jordbruksräkning må, i huvudsaklig överensstämmelse med av mig tillstyrkt förslag, anordnas under år 1932 i anslutning till den allmänna fastighetstaxering, som skall äga rum år 1933.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Joh:s Thygesen.